

Mit csináljunk, ha okos a gyerekünk?

Mózes Krisztián | mozesk@mensa.hu

A Mensa tehetséggondozási ügyvivőjeként sok szülő keres meg – az egyesületen belülről és kívülről egyaránt – azzal, hogy mit csináljon, ha az átlagosnál jobb képességű a gyereke. Úgy gondoltam, talán hasznos, ha ezen levelek, beszélgetések tartalmát röviden összegzem. Ráadásul az ilyen gyerekek közös jellemzője – a nagyon széles érdeklődési spektrum és a gyors felfogás mellett – a magas intelligencia, így ezek alapján egyesületünkben valószínűleg különösen sokan ismertek majd magatokra. És jó esély van rá, hogy többen neveltek is ilyen gyermeket – ezért is érdekes lehet az alábbi összefoglaló.

Két csoport

Először is szögezzük le, minden gyerekben meg lehet találni azt, amiben ő tehetséges, azt, amiben ő jobb, mint a többiek. Ezt nem csak lehet, de kell is, hogy kialakuljon az egészséges önértékelése, és hogy ép személyiség fejlődjön ki.

Vannak, akiknél ez már kis korban egyértelmű: kiemelkedő a ritmusérzéke, jól mozog, szépen rajzol, gyorsan számol. Őket, akik egy téren kiemelkedők, nevezi az angol nyelv talantednek – számukra könnyebb tehetséggondozó programokat indítani, hiszen voltaképp ilyenek (lehetnének) a különféle szakkörök, konzervatóriumok, művészeti és sportiskolák. Ezen a téren Magyarországnak komoly eredményei is vannak, hiszen például matematikai tehetséggondozásunk világszínvonalú.

Kicsit komplikáltabb a helyzet azokkal, akik nem ilyen koncentráltan tehetségesek, hanem kiváló képességeik szélesebb spektrumon oszlanak meg – ők a gifted csoport (az angol terminusok használata nem a tudományos sznobéria, hanem azon célszerűség miatt indokolt, mert magyarul nincs ilyen frappáns különbségtétel a két csoport között).

Ennek megfelelően zömmel az ilyen, gifted gyerekek szülei szoktak aggódva keresni, hogy nem nyeli-e majd el az egyen-közoktatás az ő gyerekeiket is, nem fosztja-e meg a kezdeti lelkesedéstől, az átlagon felüli érdeklődéstől és a kiemelkedő képességeiktől, illetve mit lehetne tenni ezen ijesztő lehetőségek ellen.

Felismerés

A gifted gyerek az, aki hamar túlvan a leckén, az agya hihetetlen mennyiségű tudást tud beszippantani és megőrizni – főleg az őt érdeklő területeken. Igaz, szinte minden iránt érdeklődik, amire felhívják a figyelmét, képes ezekbe beleásni magát, belemélyedni, de az érdeklődése gyökeresen más területek iránt sem lohad le. A gifted gyereket nagyon érdekli a betűk, számok világa, gyakran várják

az iskolát, ahol aztán sokszor tényleg hidegzuhanyként éri őket az élmény: lassan haladnak, ő már rég érti a következő leckét is, mikor a tanár néni még mindig az előzőt magyarázza. Ettől aztán unalmassá válnak az órák, elfoglalja magát mással, nem figyel oda, esetleg „rosszalkodni” kezd, s így hamar a tanár szemében problémás gyerekek közt találja magát, ahelyett, hogy – kvalitásai alapján – mintagyerekként élvezné a népszerűséget, dicséretet. Súlyosbítja a helyzetet, ha a szülő az iskola iránti korábbi érdeklődését igyekszik kielégíteni azzal, hogy iskolakezdés előtt megtanítja olvasni, számolni, esetleg írni.

A jó képességek ellenére könnyen jelentkezhetnek problémák más téren is: gyakori élmény, hogy hirtelen dührohámok, vagy furcsa hisztik is jellemzik az ilyen gyereket, például rajzolás, vagy más nem csak agyi képességeket igénylő feladatok során. Ennek oka leginkább az, hogy az ilyen gifted gyerekek fejlődése egy merő aszimmetria: az értelmi, az érzelmi és a testi képességek nem azonos tempóban fejlődnek, így néha elkerülhetetlen, hogy ezek összeütközésbe kerüljenek. Konkrét példán érzékeltetve az elmondottakat: nem ritka tapasztalat, hogy egy jó képességű, például hatéves gyerek elképzeli valamit, amit le szeretne rajzolni, de kudarc lesz a vége – képzelőereje, agya ugyanis egy nyolcéves szintjén áll, testi fejlettsége szerint hatéves, érzelmi szintje viszont lehet, hogy csak ötévesekéhez hasonló. Ez nem csak a rajzolásra, de például a mozgásos elfoglaltságokra (sport, tánc, balett) is érvényes, amelyekből ezek a gyerekek – a kezdeti kudarcok miatt – gyakran teljesen kimaradnak, pedig – bár ezek jó eséllyel tényleg nem fognak az erősségeik közé tartozni – ezeket is szükségszerű lenne fejleszteni.

Mikortól, mennyi erőfeszítést ér ez meg, ha egyáltalán?

Gyakran felmerülő kérdés, hogy kell-e valami fejlesztésre, külön foglalkozásra vinni ezeket a gyerekeket – a válaszom az, hogy nagyon meg kell fontolni. Iskolás kor előtt, sőt harmadik osztály előtt alig, utána is csak akkor, ha a gyerekeknek

van hozzá kedve, szívesen csinálja, nem plusz stresszt jelent. A fő stresszfaktor az utazás: annak, hogy egy gyereket egy órás foglalkozásért háromnegyed órán át autóztassunk oda és ugyanennyit vissza a városon át este, amikor már mindenki fáradt, ideges, sok értelme nincs. Ezzel többet ártunk, mint használunk: inkább legyen otthon a gyerek, azt az időt, amit az utazással töltenénk, inkább vele töltjük, közös játékkal, beszélgetéssel. Elégítsük ki (na jó, legalább próbáljuk meg kielégíteni) a kíváncsiságát, könyvekkel, múzeumokkal, filmekkel esetleg más interaktív tartalmakkal, s próbáljuk érdeklődését is úgy terelni, hogy ne az iskolai tananyagot meséljük el neki előre – inkább legyen szó a dinoszauruszokról, csillagokról, növényekről, vonatokról.

Idetartozik az iskolaválasztás kérdése is: az általános iskolánál nagyon fontos szempont a távolság: nincs az a jó iskola, amiért megérné annyival kevesebbet aludni, jobban rohanni, többet utazni. Persze, itt is a kompromisszumos megoldás a jó, meg kell nézni az iskolát, tájékozódni másoktól – körbenézni az aulában: mit látunk, dicsóségtablókat, az elmúlt száz év legjobb tanulóit, vagy a mostani diákok rajzait, munkáit? Mekkora figyelmet szentelnek a különféle kommunikációs csatornákon a tanuláson kívüli – divatos szóval élve – közösségépítő tevékenységekre? No, és végezetül a legfontosabb: mennyire szimpatikus a jövőendőbeli tanító néni – ezen múlik a legtöbb, hiszen hiába a befogadó, szimpatikus iskolai környezet, ha az alsós tanító néni egy kiégett matróna, de ugyanígy sokat számíthat egy kiváló érzékű pedagógus is.

Sokan esnek abba a csapdába, hogy – szigorúan a gyerek érdekében – egy jó hírű, erős iskolába, később gimnáziumba íratják csemetéjüket – ahova kvalitásai alapján be is kerül –, ám ilyen-olyan okokból mégis szenvedni fog az ott eltöltendő 4-6-8 év alatt. Nagyon fontos szempont a gyerek személyisége: nem biztos, hogy a legtöbb tudással és legjobb eredményekkel kecsegtető alma mater lesz a leginkább gyerekünkhöz illő iskola.

Egy gyakran figyelmen kívül hagyott mozzanat az, hogy egy gyereknek mennyi mindent kell megtanulnia az iskolában elvárt explicit tudáshalmazon túl. Ilyenkor fejlődnek ki a szociális képességei, az önértékelése, ilyenkor tanulja meg elhelyezni magát a világban, ilyenkor ismeri meg saját magát is – ilyenkor nyílik ki a világ, hogy nem csak az létezik, ami otthon van, de ilyenkor szerzi az első tapasztalatokat a társas kapcsolatokban is. Ezek a későbbiekre nézve döntő fontosságúak lesznek, itt dől el és ezeken múlik, hogy mennyire egészséges személyisége lesz felnőttként – és ez sokkalta fontosabb, mint hogy tudja-e álmából felriasztva is, hogy páros- vagy páratlanujjú patás-e a ló, vagy hogy miként állítják elő a bauxitból az alumíniumot.

Nem beszélve arról, hogy épp az ilyen külön és sokszor érzelmileg a kortársakhoz képest nem annyira fejlett gyerekek vannak kitéve az elszigetelődés veszélyének, amit egy olyan iskola, ami kizárólag a tanulásra helyezi a hangsúlyt, különösen elősegíthet. A fizikai képességek mellett tehát a szociális képességek fejlesztésére is nagyon ügyelni kell, teret kell ezeknek hagyni, mivel ezek óriási hatással lesznek a további életre nézve, s ráadásul ezek nem is olyanok, mint egy tananyagrészt, ezeket később nem lehet bepótolni.

Hogyan tovább?

Nem osztom a véleményeket, miszerint csak az alternatív (reform) pedagógiai elvek mentén szerveződő iskolákban (Waldorf, Montessori, Kincskereső stb.) van lehetőség arra, hogy ezek a fentebb említett szempontok érvényesüljenek. Nincs tökéletes iskola, ám az állami közoktatási intézményekben is sok tehetséges és elkötelezett pedagógus dolgozik, sok szimpatikus felfogású iskolaigazgatóval beszéltem, és igen sok pozitív tapasztalatom van. Körültekintéssel, a gyerek igényeinek és az iskola lehetőségeinek megismerésével sok buktató kikerülhető, és az iskolában töltendő fél emberöltőnyi idő nem lesz kinszenvedés.

Szerencsére sokszor a gyerekek is – éppen jó értelmi képességeiknek köszönhetően – megtanulnak együtt élni különségükkel, és megtanulnak alkalmazkodni a rendszerhez, hogy mindenhol a legjobb oldalukat mutassák, az elvárásoknak megfelelően, úgy, hogy közben nem szürkülnek bele az „átlagba”. Így bízhatunk abban is, hogy a biztos, támogató otthoni háttérrel rendelkező, jó képességű gyerek meg fog tudni felelni az iskolában is, annak ellenére, hogy esetleg ő teljesen más kvalitásokkal rendelkezik, mint a társai.

Ráadásul éledezőben van a hazai – főként EU-s projektekből finanszírozott – tehetséggondozás is, amely a talented mellett a gifted, tehát általánosan jó képességű gyerekekre is kimondottan nagy hangsúlyt fektet. Ennek keretében pedagógusoknak szerveznek továbbképzéseket (ilyet nekem is volt szerencsém tartani), és egyre-másra szerveződnek országsszerte a tehetségpontok, ahol képzett, értő pedagógusok, szakemberek tudnak segítséget nyújtani, különféle korosztályoknak (ezekről bővebb infó a www.geniuszportal.hu oldalon, a Tehetségpontok vagy a Tehetségtérkép menüpontban, de érdeklődhetnek nálam is).

Természetesen tehetséggondozási ügyvivőként továbbra is állok rendelkezésükre telefonon és emilben bármilyen, gyerekekkel kapcsolatos ügyben, legyen az iskolaválasztás vagy más probléma. ■